

MİDE HASTALIKLARINDA TARİHÇE

1. BÖLÜM

Serhat MERİÇ¹

ÖZET

Genişleyebilen bir sindirim organı olan mide, özefagus ve ince bağırsaklar arasında yerleşmiş olarak bulunmaktadır. Kardiya, fundus, korpus ve pilor olmak üzere dört bölümden oluşan mide, tarih boyunca çeşitli hipotezlerin başrol oyuncusu olarak farklı şekillerde anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Galen, Avicenna gibi dönemlerinin önemli bilim adamları mide üzerine düşünmüş ve varlığının nedenini araştırmışlardır. Leonardo da Vinci de benzer şekilde mide üzerine düşünüp fizyolojisiyle ilgili hipotezler üretmiştir. Tarih boyunca ilahi özellikler yüklenen mide, Rönesans sonrası dönemde özellikle anatomi biliminin gelişmesiyle gerçek anlamına kavuşmaya başlamıştır. 19. yüzyılın sonlarına doğru, savaşın hemen sonrasında gelişen laboratuvar ve kimyanın etkisiyle mide hastalıklarının analizi şekillenmiştir. Sanayileşme ile birlikte anatomik ve fizyolojik araştırmaların artması, patoloji biliminin gelişmesi ve özellikle 19.yüzyıldan sonra mide ülseri hastalığının izole olarak araştırılmaya başlanması, bir organ olarak mideyi anlamamızı daha kolaylaştırmıştır. Bakterioloji çağının açılmasıyla birlikte gastrointestinal sistem florası da büyük bir titizlikle incelenmiştir. İlerleyen dönemlerde başlayan hayvan deneyleri ile yanlış bilinen gerçekler ortaya çıkmış ve bilimsel olarak aydınlanılmıştır. Geç olsa da yakalanan klinik yönetimin iyileşmesi, tanı ve tedavi yöntemlerin gelişmesi ile cerrahi müdahalelerin de eklenmesi ile başarılı sonuçlar mide için de alınmaya başlanmıştır.

GİRİŞ

Kaslardan oluşan, genişleyebilen bir sindirim organı olan mide, özefagus ve ince bağırsaklar arasında yerleşmektedir. Mide, sindirimin ikinci fazı olan çiğnemeyi takiben görev yapmaktadır. Aynı zamanda yiyeceklerin geçici olarak depolandığı bir organdır. Kardiya, fundus, korpus ve pilor olmak üzere dört bölümden oluşan mide 4 litre sıvı tutabilme kapasitesine sahiptir. (1)

Mide ve kolon ile ilgili en eski yazılardan bazıları Galen tarafından yazılmıştır. Mideyi canlı bir varlık olarak tarifleyen Galen, boşluğunu hissedebildiğini ve yararlı besinleri zararsızlardan ayırabildiğini öne sürmüştür. Diğer taraftan, kolon, besinleri emmek ve atıkları içermek için gerekli fiziksel uzunluk ve kalınlıkta daha pasif bir organ olarak düşünülmekteydi. Avicenna ise tanımlayıcı anatomi üzerine daha az düşünmüştür. Bunun yerine beslenmenin önemini

¹ Uzm Dr. Serhat MERİÇ, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Bağcılar Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Genel Cerrahi Bölümü
dr.smeric@gmail.com

laboratuvar gözüyle bakmış ve mideye farklı bir önem kazandırmıştır. Fakat kendi döneminde yaşayan çok az doktor bu düşünceyi savunmuştur. 17. yüzyıl ortalarında ise Flaman bir fizikçi ve Paracelsus'un öğrencilerinden biri olan Jan Baptiste Van Helmont bu fikre sahip çıkmıştır. Böylelikle sindirimin kimyasal süreci kabul görmeye başlamıştır. (9)

1653'te Harvey'in mide hakkında verdiği "Lectures on Whole of Anatomy" derslerinde mide ile ilgili canlı bir varlık yerine, vücudun bir bölümü olarak niceliksel özelliklerinin tanımlaması gözlerden kaçmamaktadır. Daha önceleri ilahi özellikler kazandırılmış olan mide artık diğer organlar gibi bahsedilmeye başlamıştır. (8)

19. yüzyılda dispepsi önemli bir semptom olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Dolayısıyla 19. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan organ odaklı bir tanı olan gastrik ülser hastalığının buluşu gerçekleşmiştir. Bu dönemde, özellikle patoloji biliminin mideyi incelemek adına yeni yollar bulmasıyla tıbbi bilgiler gelişmeye başlamıştır. Bu da mide hastalıklarının teşhis edilme şeklini değiştirmiştir. 19. yüzyılın sonlarına doğru, savaşın hemen sonrasında gelişen laboratuvar ve kimyanın etkisiyle mide hastalıklarının analizi şekillenmiştir. Vücudun fizyolojik olarak incelenmesindeki artış sindirim süreçlerine yeni bakış açıları kazandırmış olsa da dispepsiyi açıklayacak fikirler bu dönemde çıkmamıştır. Toplumun ileri gelenlerinde çıkan hastalıklar, rahatsızlıkların tespiti için aydınlatıcı olmaya başlamıştır. Örneğin, Kral VI. George'un gastrik rahatsızlık tarifleri duodenal ülser odaklanmaya neden olmuştur. Sanayileşme ile birlikte anatomik ve fizyolojik araştırmaların artması, patoloji biliminin gelişmesi ve özellikle 19.yüzyıldan sonra mide ülseri hastalığının izole olarak araştırılmaya başlanması, bir organ olarak mideyi anlamamızı daha kolaylaştırmıştır. İlerleyen dönemlerde başlayan hayvan deneyleri ile yanlış bilinen gerçekler ortaya çıkmış ve bilimsel olarak aydınlanılmıştır. Geç olsa da yakalanan klinik yönetimin iyileşmesi, tanı ve tedavi yöntemlerin

gelişmesi ile cerrahi müdahalelerin de eklenmesi ile başarılı sonuçlar alınmaya başlanmıştır. Klinisyenlerin hasta bir kişiye bakmaktan ziyade anormal fizyolojik süreçleri normalleştirmeye çalışmaları ilk başlarda tedavi protokollerini sıkıntıya sokmaktaydı. Modern tıbbın gelişimi ile birlikte "hastalık yoktur, hasta vardır kavramı" tedavi protokolünün anafikri olmuştur.

Günümüzde hekimler, stresin mide asit üretimini artırarak ülser neden olabileceği konusunu halen tartışmaktadırlar. 1983 yılında gastrik ülser hastalığının en olası nedeni olarak Helicobakter Pylori bakterisinin keşfi önemli bir dönüm noktası olmuştur ve bu bakterinin eradikasyonu tedavide yerini almıştır. Bakterioloji çağının açılmasıyla birlikte gastrointestinal sistem florası da büyük bir titizlikle incelenmiştir. Tabi ki bu mide ile ilgili bilinenin sadece küçük bir parçasıydı. Teknolojik gelişmeler ile daha hızlı ilerlemeye başlayan tıp biliminde gastrointestinal sistem de aydınlanmaya başlamış, bu sistemin bir parçası olan mide de benign hastalıklarından malign hastalıklarına ayrıntılı incelenmiştir. Kitabımızın diğer bölümlerinde tarihçesi hakkında bilgi vermeye çalıştığımız midenin güncel literatür ışığında ulaştığı bilimsel nokta farklı konu başlıkları altında irdelenmiştir.

KAYNAKLAR

1. Moore, Keith L; Dalley, Arthur F; Agur, Anne MR. Clinically Oriented Anatomy. Lippincott Williams &Wilkins. 2014; 7: 231-2.
2. Avicenna A treatise on the Canon of medicine of Avicenna, incorporating a translation of the first book, by O.Cameron Gruner. Avicenna, 980-1037.
3. Leonardo da Vinci. On the Human Body: the anatomical, physiological, and embryological drawings of Leonardo da Vinci; with translations, emendations, and a biographic introduction, by Charles D. O'Malley and JB de CM Saunders. Leonardo da Vinci, 1452-1519.
4. Galen. Galen on the Usefulness of the parts of the body. Translated by Margaret Tallmadge May (Ithaca; Cornell University Press, 1968)
5. The Anatomy of Master Nicolaus (ca.1150-1200), in George W. Corner, Anatomical Texts of the Earlier Middle Ages (Washington, D.C: Carnegie Institute of Washington, 1927; reprint, NY: AMS Press, n.d.), 67-86.
6. Da Carpi, Berengario. Ashort Introduction to Ana-

tomy. Translation by LR Lind Edited by Paul G. Roofe (NY: Kraus Reprint Co., 1969)

7. Anatomical Procedure, or a Survey of the Dissection of the Human Body, Andres de Laguna, 1535.
8. Lectures on the whole of anatomy: an annotated translation of *Prelectiones anatomiae universalis*, by CD O'Malley, FNL. Poynter and KF Russel. Harvey, William, 1578-1657.
9. Siraisi, Nancy. *Medieval and Early Renaissance Medicine* (Chicago: University of Chicago Press, 1990)